

PIETER LANSOEM, PROMOTOR VAN DE NIEUWE DRAPERIE TE IEPER IN DE TWEDE HELFT VAN DE 15DE EEUW

O. MUS^o

In 1986 hadden we het geluk de fundatie- en grafplaat van Pieter Lansaem en zijn vrouw Elisabeth Pauwelins, respectievelijk gestorven in 1489 en 1487, te recupereren uit het Onze-Lieve-Vrouwe-gasthuis en deze voorwerpen te integreren in de verzamelingen van het Museum Belle godshuis. Onze eerste bekommernis was te zorgen dat de grafplaat en de fundatie in hun historische kontekst geplaatst werden. De heren P. Trio en R. Van Belle namen deze taak op zich en vervulden ze met sukses¹. Bij het nader bestuderen van hun teksten blijkt meer en meer dat één belangrijk element in hun bijdrage ontbreekt : de figuur van de stichter van de fundatie wordt onvoldoende belicht. Meer dan een paar algemeenheden, die ook voor andere tijdgenoten zouden kunnen gelden nl. Pieter Lansaem was zeer rijk en regelmatig lid van de Ieperse magistratuur, vernemen we niet. Is het niet mogelijk Pieter Lansaem een duidelijker bestaan te verschaffen ? Waar kwam zijn rijkdom vandaan ? Welke rol speelde hij in de Ieperse politiek en economie ? Deze vragen zullen we in de volgende bladzijden trachten te beantwoorden om zo de figuur van Pieter Lansaem duidelijker af te lijnen tegen een historische achtergrond.

Funkties en rijkdom van Pieter Lansaem

Het gemakkelijkst te beantwoorden is natuurlijk de vraag naar zijn lidmaatschap van de Ieperse magistratuur. We behoeven slechts de

^o Ere-stadsbibliothecaris van Ieper, Guido Gezelleplein 18, 8900 Ieper.

1. Zie het te verschijnen boek, getiteld : *Pieter Lansaem. Bijdrage tot de studie van de jaargetijdestichtingen te Ieper in de late middeleeuwen*. In dit boek worden de bijdragen van P. Trio en R. Van Belle opgenomen.

bestaande vijftiende-eeuwse schepenlijsten te overlopen². We krijgen volgend resultaat :

Schepen : 1443, 1446, 1448, 1450, 1452, 1454, 1456, 1458, 1460
(voorschepen), 1462, 1464, 1467 (voogd), 1470 (voorschepen), 1475, 1476, 1482 (voorschepen).

Raadslid : 1447, 1449, 1451, 1453, 1457, 1459, 1463, 1465, 1466, 1471, 1472, 1473.

Lid XXVII : 1481.

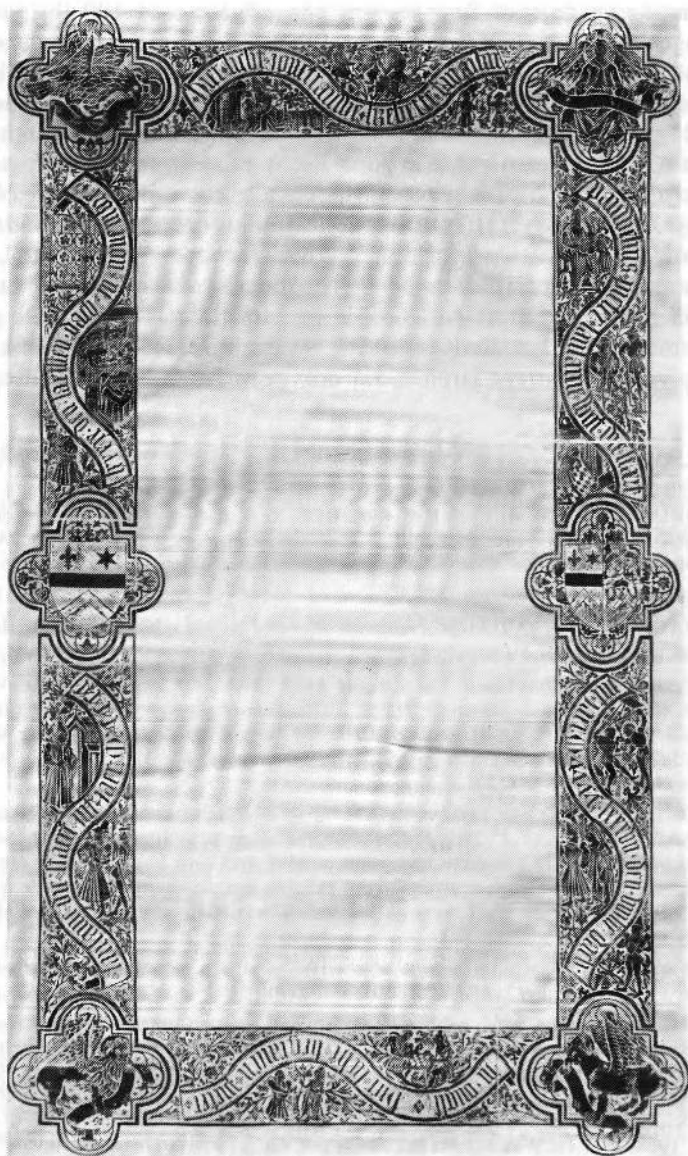
Notabele poorter : 1477, (1478 ?), 1479.

Deze lijst is niet zonder belang. Het ligt voor de hand dat Pieter Lansaem als voogd of als voorschepen meer aanzien had in de stad en meer beslissingsmacht, zodat de magistraatsbeslissingen in die jaren een sterkere inbreng van Pieter Lansaem zullen hebben dan in de andere jaren. Deze jaren zullen daarom aan een meer gedetailleerd onderzoek onderworpen worden.

Zijn tijdgenoten waren er reeds van overtuigd dat Pieter Lansaem tot de rijkste poorters van de stad Ieper moest gerekend worden. In het register van "sMaendaeghsche", dat aanvangt in 1454, wordt op 7 mei 1481 het volgende genoteerd : "Pieter Lansaem doude was een goet, eerbaer en notabel man, wel gegoet om rijkelijck te levne, hebbende geweest schout der stede van Ypre en dickwils gelogiert onsen prince Maximiliaen en Philippus"³. Andere losse gegevens wijzen eveneens op een stevige rijkdom, zelfs op een vroege datum. In 1438 bv. koopt hij een lijfrente van 4 lb. groot aan de penning 10

2. Deze lijst werd samengesteld aan de hand van de volgende bronnen : BRUSSEL. KON. BIBLIOTHEEK, Fonds Merghelynck (voortaan afgekort tot BR, KB, FM) hs. 103, II; BRUGGE, STEDELIJKE BIBLIOTHEEK, (voortaan afgekort tot BRU. SB) hs. 601; P. VAN DER LETEWE, *Vernieuwinge der wet van Ypre van het jaer 1443 tot 1480* (Brugge, 1863). Het afwisselen van het ambt van schepen met dit van raadslid spreekt voort uit de benoemingsmodaliteiten opgelegd aan de stad door Jan zonder Vrees op 4 oktober 1414 en door Filips de Goede op 24 september 1430 (I.L.A. DIEGERICK, *Inventaire analytique des chartes et documents appartenant aux Archives de la ville d'Ypres* [Brugge, 1853-1868, 7 dln.], III, annexes I en M). Deze regelmaat wordt onderbroken in de jaren 1475/77. Karel de Stoute besluit op 17 januari 1475 ns. de bestaande magistraat in hun functie voor drie opeenvolgende jaren te behouden, beslissing die door Maria van Bourgondië op 31 januari 1476 ns. bevestigd wordt (I.L.A. DIEGERICK, *Inventaire...* IV, nrs. 1044, 1059). Over de familie Lansaem bestaan volgende genealogieën, die echter met voorzichtigheid moeten gebruikt worden : Lansaem, in : *Annuaire de la Noblesse de Belgique*, XXI (1867) blz. 141-148; Baron A. BONAERT, *Les van den Kerchove à Vlamertinge et Ypres, in : Kerchove, 1350-1550* (Brussel, 1983), annexe 7, blz. 77-83.

3. BR, KB, FM, hs. 42, farde 323.

Afb. 1. Koperen grafplaat van Pieter Lansacm (+ 1489) en van zijn vrouw Lisebette Pauwelins (+ 1487). Deze plaat wordt bewaard in het Museum Belle Godshuis te Ieper. Dit wrijfsel werd gemaakt door R. Van Belle.

ten laste van de stad Brugge, wat een uitgave van 480 lb. parisis vertegenwoordigt, een bewijs dat Pieter Lansaem dan reeds over overtollig kapitaal beschikt⁴. Later zou hij nog lijfrenten ten laste van de stad Ieper kopen zoals een rente van 72 pond, een andere van 24 pond ten voordele van zijn vrouw E. Pauwelins⁵, lijfrenten van 24 en 12 lb. op naam van zijn zoon Jacob en een van 12 lb. op naam van zijn dochter Betkin; daarnaast staat nog een lijfrente van 24 lb. op zijn eigen naam⁶. Hij gaf ook leningen aan privé personen onder de vorm van lijfrenten⁷. De aankoop van het steen "De Munte", gelegen aan de noordzijde van de Markt, moet hem een aardige stuiver gekost hebben⁸. Dit steen is reeds in 1460 in zijn bezit⁹. De pelgrimstocht naar het Heilig Land¹⁰, waarschijnlijk volbracht in het begin van de zestiger jaren¹¹, zal ook geen financiële sinecure ge-

4. L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Inventaire des archives de la ville de Bruges. Inventaire des chartes* (Brugge, 1871-1885, 9 dln.) V, blz. 175-176.

5. BRUSSEL, ALGEMEEN RIJKSARCHIEF, Rekenkamer (voortaan afgekort tot BR. ARA), Rek. 39.011, niet gefolieerd: "*Item Pieter Lansaeme ten live van joncvrouwe Lysbette Pauwelins, zinen wive, 72 lb. par.*"

6. IBIDEM.

7. BRUGGE, RIJKSARCHIEF (voortaan afgekort tot RA), Fonds kasselrij Ieper, 1e reeks n° 202, f° 95r-v (de dato 1458).

8. Vermeld in de oorkonde van 14 juli 1478 (BRU, RA, Fonds Brugse Vrije, charter 466: "*.. huuse ghenaeamt Munte nu toebehorende den voorseiden Pietere Lansaem*". Cfr. ook P. VANDENBUSSCHE, *De huizen van de Ieperse Grote Markt in de 15de eeuw. Een topografische studie*, in: *De Ieperse Markt. Een historisch fenomeen* (Ieper, 1985), blz. 36.

9. De stadsrekening van 1460 vermeldt: "*.. up de Maerct voor Pieter Lansaems* (BR, ARA, Rek. 38.684, f° 26r). Het is meer dan waarschijnlijk dat Pieter Lansaem ook het huis ernaast in zijn bezit had, want in 1498 verkoopt Joos Lansaem aan zijn broer Jacob een deel van deze twee huizen gelegen aan de noordzijde van de Markt tussen het huis geheten Wulf west en het huis tZwerdekin oost (BR, KB, FM 42, farde 323).

10. In het Brugse handschrift wordt hij in 1467 voor de eerste maal vernoemd als "*rudder van Hierusalem*" (BRU, SB, 601, blz. 284).

11. De reis zou rond 1461 hebben kunnen plaats grijpen, gezien Pieter Lansaem dan noch schepen noch raadslid was. Een dergelijke reis kan met een beetje geluk in één jaar volbracht worden. Cfr. het verhaal van Anselmus Adorno naar het Heilig Land, vertrokken van Brugge op 19 februari 1470 was hij er terug op 4 april 1471 (J. HEERS - G. DE GROER, *Itinéraires d'Anselme Adorno en Terre Sainte, 1470-1471* [Paris, 1978] blz. 1). Was het bezoek aan Ieper van de patriarch van Antiochië met zijn gevolg in juni 1461 een mogelijke aanleiding tot deze reis? (BR, ARA, Rek. 38.685, f° 31r). Overigens waren er sedert de inname van Constantinopel door de Turken in 1453 regelmatig bezoekers te Ieper uit Griekenland en Klein-Azië. Zoals we verder zullen zien waren er nog andere redenen.

weest zijn. Daarbij richt Pieter Lansaem kort na zijn terugkeer als herinnering aan deze tocht een kapel van het Heilig Kruis¹² in, in de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Brielen¹³. Ook de verschillende leengoederen, die hem en zijn kinderen (Betkin, Copkin, Neesekin, Claykin) toebehoren en een jaarlijks teoretisch inkomen van 85 lb. 14 schell. par. vertegenwoordigen, moeten een serieuze investering betekend hebben¹⁴. De intrede van zijn zoon Pieter in de St.-Maartensproosdij in 1471 kost hem een kleine 450 lb. par.¹⁵. Overigens mogen we de gronden en gelden niet vergeten, die geschonken werden aan allerlei liefdadigheidsinstellingen in 1467, 1468 en 1478 om de kosten van de verschillende fundaties te bestrijden¹⁶. Alles samen moet Pieter Lansaem een respectabel fortuin verzameld hebben. Wat lag aan de basis van deze rijkdom ?

Oude en nieuwe draperie te Ieper in de 15de eeuw

Wanneer men spreekt over winsten behaald in handel en industrie in het middeleeuwse Ieper, denkt men onvermijdelijk aan de textielnijverheid waardoor Ieper wereldberoemd werd. Op het eerste zicht zou dit ook met Pieter Lansaem het geval kunnen zijn. De familietraditie gaat inderdaad deze richting uit. Zijn vader, Pieter was een drapier¹⁷, evenals Mailin Pauwelin, de vader van zijn echt-

12. J. HEERS - G. DE GROER, *o.c.*, blz. 293.

13. "Item den dienare van Onser Vrouwen kerk ten Brielle over zinen aerbeit van der capelle van den helighen cruce, die de vorseide Pieter onlanx daer heift ghedaen fondeeren ende maken", 20 september 1467 (IEPER, ARCHIEF OCMW, charters H. Geest).

14. O. MUS, *Mutaties in de samenstelling van de Ieperse magistraat in de 15de eeuw*, in: *Getuigen in polderklei. Huldeboek dr. historicus Godgaf Dalle* (Veurne, 1990), blz. 86-87.

15. In 1471 betaalt Pieter Lansaem aan de stad Ieper 43 lb. 4 s. par. issuwerecht voor de eigendommen meegenomen door zijn zoon Pieter bij zijn intrede in de St.-Maartensproosdij. Het issuwerecht bedroeg 10 % (BR, ARA, Rek. 38.695, f° 6v).

16. Fundatie van 20 september 1467 (IEPER, ARCHIEF OCMW, Charters H. Geest); aanvulling van 4 april 1468 ns (IBIDEM); fundatie van 14 juli 1478 (BRU, RA, Fonds Brugse Vrije, charter 466).

17. Pieter Lansaem wordt in 1399 door de pertsenaars beboet (BR, ARA, Rek. 14.542, f° 182r). Zijn broeder onderging reeds hetzelfde lot in 1392 (IBIDEM, 14.541, f° 166v; 14.542, f° 46r, 60v).

genote¹⁸. De oudste vermelding van Pieter Lansaems activiteiten in de lakennijverheid is zijn benoeming tot keurheer van de draperie in 1449¹⁹. In 1459 is hij nog één van de resterende "upzetters van lakenen"²⁰ met een borgstelling van 250 lb. groot²¹. Jules Demey heeft de "upzetter" als volgt getypeerd : de "homo novus" van de 14de eeuw, een ondernemer, die halfafgewerkte produkten opkoopt met de bedoeling ze af te werken en de verkregen fabrikaten te verkopen²². Maar de afzet van de kostelijke Ieperse lakens²³ is zo problematisch geworden²⁴, dat men de vraag kan stellen of een drapier of upzetter met deze handel nog een substantiële rijkdom kon verwerven. Hier ligt misschien de reden waarom Pieter Lansaem in 1474 niet vermeld wordt als één van de 46 nominatim vernoemde lakenhandelaars, die een supplementaire taks op de verkoop van hun lakens betalen²⁵. Er

18. "Mayelin Pauwels, drappier d'Yppres" verkoopt te Brugge 10 Ieperse lakens aan de stad Nieuwpoort (BRU, RA, fds Nieuwpoort, 3518). Rijke de Colvenaere wordt leerling-wever bij Mailin Pauwelin op 14 december 1441 (BR, KB, FM 21, I, blz. 6). In de taxatierol van 1431 komt Mailin Pauwelin voor als drapier met de hoogste taxatie, nl. 40 s. gr. Hij was dus een rijk man (BR, KB, FM 107, V, blz. 222).

19. BR, ARA, Rek. 38.673, f° 17v : hij wordt benoemd samen met Olivier van Beiselare, Pieter Volpond en Joris Valke. De term "keurheer" van de draperie duidt te Ieper op rond 1425 en heeft ongeveer dezelfde betekenis als "pertsenaar" (J. DEMEY, *De Ieperse lakennijverheid. Haar ontstaan, ontwikkeling en verval* (Leuven, 1948, 3 dln. Onuitgegeven verhandeling tot het bekomen van de graad van doctor in de wijsbegeerte en letteren, afd. moderne geschiedenis), II, blz. 181, 183.

20. BR, KB, FM 107, O, blz. 6. In 1460 wordt Pieter Lansaem samen met Sebastiaan van Meenen als upzetters vernoemd (IBIDEM). Volgens J. Demey waren er in 1459 nog 4 upzetters, in 1470 nog 2 (J. DEMEY, *o.c.*, II, blz. 352).

21. IBIDEM. De borgen zijn Jan van Haringhe en Willem Lansaem.

22. J. DEMEY, *o.c.*, II, blz. 332, 356.

23. Voor prijzen van Iepers laken, cfr. J.H. MUNRO, *Monetary contraction and industrial change in the late medieval Low Countries, 880-1500. The third Oxford Symposium on coinage and monetary history*. Ed. by N.J. Mayhew (Oxford, 1979), blz. 153, tabel 14 : een prijsstijging van circa 5 1/2 lb. groot in 1400/4 tot 13 1/2 lb. groot in 1495/99.

24. Toen in 1494 de magistraat van de kasselrij Ieper Ieperse lakens wilde kopen aan de drapier Lauwers Bouderaeve om door een snelle verkoop ervan de nodige fondsen samen te brengen om de ontvanger van Vlaanderen te betalen, moest van deze aankoop afgezien worden "*mids dat men niet vinden conste coopman, die de zelve lakenen an stoet, anders dan te grooten grieve ende verliese, so was de zelve coopmanscepe gherenonchiert...*" (BR, ARA, Rek. 44.313, f° 73r).

25. BR, ARA, Rek., 38.698, f° 1v-2r.

zijn inderdaad indirecte aanwijzingen dat Pieter Lansaem zich mis-schien met de overzeese handel op Portugal bezighield. We komen hier verder op terug.

De evolutie van de Ieperse lakennijverheid in de 15de eeuw is evenwel veel complexer dan een simplistische voorstelling van de daling van het aantal "upzetters van lakenen" van 28 in 1425 tot 2 in 1477 door Jules Demey²⁶ of de daling van het aantal verhuurde drapierstallen in de Lakenhalle tussen 1405 en 1499 nl. van 414 1/2 tot 10 1/2 volgens een opgave van J.H. Munro, laat uitschijnen²⁷. Om een beter beeld van deze complexiteit te krijgen, moeten we gebruik maken van een aantal cijfergegevens, die in de stadsrekeningen van de tweede helft van de 15de eeuw begraven liggen.

In 1470 wordt een "cueillote" op de lakenverkoop geheven, dit is een crisisbelasting naast het bestaande ongeld²⁸. De maatstaf van deze "cueillote" is 8 schellingen par. per pond groot of circa 3,3 %²⁹. In 1471 bedraagt de opbrengst hiervan 560 lb. par³⁰. Als we een bedrag van ongeveer 80 lb. par. nemen als prijs voor een breed ongeverfd Iepers laken, dan bedraagt de omzet in 1471 : $\frac{560 \times 30}{80} = 210$ lakens.

Het is evident dat hiermee enkel de fijne brede en smalle lakens uit de oude traditionele Ieperse draperie (1700 à 1900 kettingdraden,

26. Zie noot 20.

27. J.H. MUNRO, *o.c.*, blz. 151 tabel 12.

28. Over het verschijnsel "cueillote" cfr. M. BOONE, *Geld en macht. De Gentse stadsfinanciën en de Bourgondische staatsvorming (1384-1543)*. (Gent, 1990. Verhandeling XV van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent), blz. 146-152. Deze "cueilloten" vormden een aanleiding tot de opstand te Ieper in 1477. Ze werden onmiddellijk afgeschaft op 16 februari 1477 ns. (I.L.A. DIEGERICK, *Episode de l'histoire d'Ypres sous le règne de Marie de Bourgogne, 1477*, in : *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, 2e reeks, VI (1848), blz. 431, noot 1).

29. De stad Ieper betaalde bij de aankoop van de lakens bestemd voor de magistraat in 1471 deze cueillote : "Jan Colaert, medegheselle vanden exploiten vander cueillote vanden lakenen, over de cueillote vanden vier lakenen ghemaect om tvercleeden vanden heere ende vander wet te 8 s. par. vanden ponde groten..." (BR, ARA, Rek., 38.695, f° 67v).

30. BR, ARA, Rek., 38.695, f° 2r).

met Engelse wol als grondstof) bedoeld worden³¹. Deze geringe produktie zal nog verder dalen : de inkomsten van deze “cueillote” bedragen in 1475 en 1476 respectievelijk 271 en 288 lb. par., wat overeenstemt met een verkoop van 101 en 108 lakens³², zodat we gemakkelijk kunnen aanvaarden dat nog slechts 6 tot 8 drapiers in de oude nijverheid werkzaam waren³³. Hoewel ons voor deze periode een ganse reeks klachten over armoede en werkloosheid te Ieper bekend zijn, is het vanzelfsprekend dat met deze 100 à 200 stuks onmogelijk de totale Ieperse lakenproduktie kan bedoeld zijn. Reeds in 1474 komen andere cijfers te voorschijn. In dat jaar wordt het ongeld op de lakens verhoogd met een supplementaire taks van 12 penningen par. per pond groot of 0,4 %. Deze belasting, die door 46 handelaars (drapiers ?) betaald wordt, bedraagt 415 lb. par.³⁴, wat een omzet van ca. 100.000 lb. par. vertegenwoordigt. Daarbij wordt expliciet gespecificeerd, dat ook de “gheheele doucken ende crempers tYpre onvercueilloot” daarin begrepen zijn. Deze tekst bewijst ten overvloede dat de “cueillote” van 1470 alleen een beperkt deel van de industriële produktie betrof, terwijl deze nieuwe belasting nu ook op een ander omvangrijk segment van de produktie geheven wordt, nl. “de gheheele doucken ende crempers”. In 1475 stijgen deze inkomsten tot 500 lb. par., wat gelijkstaat met een verkoop van 120.000 lb. par.³⁵. In 1476 wordt dit ongeld opnieuw gewijzigd, wat leidt tot het bekend raken van een aantal details nopens deze taks :

31. In 1474 komt bovenop deze “cueillote” nog een supplementaire taks van 12 deniers par. per pond groot, waarbij duidelijk aangegeven wordt dat een aantal goedkope lakens door deze oorspronkelijke cueillote niet getroffen waren : “... boven der oude assize van alzo vele als de coop heeft ghedreghen alzo wel als van breedden ende smallen, gheseghelden, ghesneden, ontljsten Yperschen lakenen ende derdelinghen om voor den coopman te legghene als van allen gheheelen douken ende crempers tYpre onvercueilloot, die de vorseide personen den vremden coopman vercocht hebben binnen ende buuten der vorseide stede van Ypre in vryen maercten ende anderssins” (BR, ARA, Rek., 38.698, f° 1v-2r).

32. BR, ARA, Rek., 38.698, f° 1r-v; 38.699, f° 1r-v; 38.700, f° 1r-v.

33. IEPER, STADSARCHIEF, Fonds De Sagher, dokument 2, artikel 92 : “la grande drapperie... y est quasi du tout extincte tellement que pour le present il n’y a point au plus hault de six ou VIII personages, qui s’en melent en toute la ville”.

34. BR, ARA, Rek., 38.698, f° 1v-2r.

35. BR, ARA, Rek., 38.699, f° 1r-v.

- een breed gezegeld laken : 5 s.
- een breed gesneden en oorloos³⁶: 4 s.
- een smal gezegeld laken : 3 s.
- een smal gesneden en oorloos : 2 s.
- derdeling gezegeld³⁷ : 2 s.
- derdeling gesneden en oorloos : 12 d³⁸.

In deze opgave is geen sprake meer van “doucken ende crempers”. Dit is waarschijnlijk ook de reden waarom de inkomsten dalen tot 331 lb. par. Op basis van een rekenkundig gemiddelde van het voornoemde ongeld, nl. ca. 3 schell. par. zou de produktie theoretisch rond 2.200 stuks moeten schommelen. Maar gezien ons bekend is uit het voorgaande hoe gering de fabrikatie van de duurdere lakens was, zou het gemiddelde gemakkelijk tot 2 schellingen kunnen verlaagd worden, zodat het mogelijk is dat Ieper in 1476 nog steeds jaarlijks ca. 3.000 lakens behorende tot de traditionele draperie en op basis van Engelse wol produceerde, maar dan voornamelijk lakens van de laagste kwaliteit zoals “derdelingen”, terwijl de “doucken ende crempers” minstens rond de 2.000 stuks zouden moeten schommelen³⁹. Samen geeft dit nog steeds ca. 5.000 lakens.

Men moet dus wel degelijk een onderscheid maken tussen de oude en nieuwe draperie. Een nieuwe taks uit 1493 laat nog meer nauwkeurige berekeningen toe. De ontvangsten van deze nieuwe taks bedragen :

36. Oorloos = zonder zijkant (G. DE POERCK, *La draperie médiévale en Flandre et en Artois* [Brugge, 1951, 3 dln. Werken uitgegeven door de faculteit van de wijsbegeerte en letteren, R.U. Gent afl. 110-112], III, blz. 103, n° 480).

37. Derdeling was geweven op een weefstoel met 3 pedalen (G. DE POERCK, *o.c.*, III, blz. 28 n° 114). Een derdeling behoorde tot de laagste categorie lakens van de oude draperie en was geschoren op 62 gangen met 1488 kettingdraden (J. DEMEY, *o.c.*, II, blz. 234).

38. BR. ARA, Rek., 38.700, f° 1v : *Van Pieter vander Letewe vander verhoghinghe vander assise van allen den lakenen hiernaer verclaerst van wat hare of coluere die ghezijn hebben binder stede van Ypre ghedrapiert om voor den coopman te legghene ende bijden upzetters, drapiers ende anderen den vremden coopman vercocht binnen ende buten der vorseider stede in vryen maercten ende andersins... als boven der ouder assise 331 lb. par.*”.

39. De 331 lb. par. in tegenstelling tot de 500 lb. par. in 1475. Het verschil van minstens 170 lb. par. zou de verkoop van doeken moeten voorstellen of a rato van 1 s. par. per pond groot of $\frac{1}{240} = \frac{170 \times 240}{1700} = 1700$ eventueel 2.000 stuks.

1493	1585 lb. par.
1495	1600 lb. par.
1496	1303 lb. par.
1497	1558 lb. par.
1498	1681 lb. par.
1500	1765 lb. par.
1501	1775 lb. par.
1502	2563 lb. par.
1503	2672 lb. par.
1504	2400 lb. par.
1505	2150 lb. par.
1506 (1e kwartaal)	500 lb. par. ⁴⁰

In een proces gevoerd voor de Raad van Vlaanderen in 1506⁴¹ door de gouverneurs van de Ieperse draperie tegen de magistraat en tegen Jacob Vanin, pachter van de voornoemde taks, wordt de maatstaf, waarnaar deze belasting berekend wordt, nauwkeurig uit de doeken gedaan :

thune : 6 groten
leeuwe : 5 groten
dobbelen cruce : 4 groten
cruce : 3 groten
blender Y ende vandaer nederwaert : 2 groten.

In een verweerschrift van de stad Ieper uit 1483 bestemd voor het Parlement van Parijs en gericht tegen de aantijgingen van de gemeente Nieuwkerke, worden volgende gegevens meegedeeld over de soorten lakens geproduceerd te Ieper : "la drapperie qu'on fait à Ypre le grand Y, dont on use le plus, qui est de valleur de 26 gros l'aune... icelle drapperie de le grand Y cessera et avec ce deux autres sortes, qui sont embaz de ladite Y assavoir la blende Y et le petit Ykin"⁴².

Uit deze officiële mededeling kan men opmaken dat de minste kwaliteiten veruit het meest in trek waren. Bij het berekenen van de productiecijfers aan de hand van een gemiddelde taks, zal dit gemiddelde sterk moeten gedrukt worden. Nemen we voorzichtigheidshalve

40. Cfr. de respectievelijke rekeningen.

41. GENT, RIJKSARCHIEF, Fonds Raad van Vlaanderen, 7516, f° 365r-366r.

42. IEPER, STADSARCHIEF, Fonds De Sagher, dokument 2, art. 92.

een gemiddelde van 3,5 groten, dan bedraagt de omzet voor de respectievelijke jaren :

1493	9.500 stuks
1495	9.600 stuks
1496	7.800 stuks
1497	9.350 stuks
1498	10.000 stuks
1500	10.600 stuks
1501	10.600 stuks
1502	15.370 stuks
1503	16.000 stuks
1504	16.400 stuks
1505	12.900 stuks

Een voorzichtige schatting zou volgende verdeling kunnen opleveren : 1/4 van het totaal voor de oude en 3/4 voor de nieuwe draperie. Het is overduidelijk dat Ieper in de loop van de 15de eeuw twee types draperie kende. In het reeds geciteerde verweerschrift van Ieper tegen Nieuwkerke uit 1483 wordt deze situatie nader uitgelegd : "Item et pour de ce faire un petit declaracion, tousiours a eu en ladite ville deux manieres de drapperie, l'une nommée fine ou grande et l'autre petite. La grande se fait des laines d'Engleterre et la petite des autres laines dessusdites (Espagne, Escoche comme autres laines des pays de pardeca). Or la grande drapperie obstant la poverté du peuple et aussi la chierté desdites laines d'Engleterre et autrement, y est quasi du tout extincte, tellement que pour le présent il n'y a point de plus hault de six ou VIII personnages, qui s'en melent en toute la ville, par quoy le pluspart des manans en icelle se vivent et s'entretiennent de la petite drapperie"⁴³.

De strijd van de stad Ieper om deze nieuwe draperie in te burgeren

In deze evolutie van oude naar nieuwe draperie speelt Pieter Lansaem een gezaghebbende en markante rol. Het is evident dat Ieper een oplossing zoekt voor de steeds toenemende terugloop van de traditionele textielnijverheid in de 14de en begin 15de eeuw⁴⁴. In 1408 wordt

43. IBIDEM.

44. J.H. MUNRO, *o.c.*, blz. 112-113.

een eerste ordonnantie voor de nieuwe draperie vermeld⁴⁵. Deze nieuwe reglementering blijkt gebaseerd op het voorbeeld van St.-Omer, waar een drietal lakens aangekocht worden, die als voorbeeld moesten dienen. De prijs ervan was 28 lb. 16 s. par. het stuk⁴⁶, een duidelijk verschil met de gemiddelde prijs van een Iepers geveerd laken uit dezelfde periode, nl. ca. 65 lb. par⁴⁷. Daarbij wordt reeds duidelijk gewezen op het belang van de Brugse markt voor de Ieperse produkten : onmiddellijk worden de Oosterlingen en de Spanjaarden te Brugge verwittigd dat nieuwe soorten lakens voorhanden zijn⁴⁸. Toch komen deze nieuwe fabrikaten moeilijk van de grond en wel om twee redenen : tussen 1410 en 1430 is de toekomst van de oude draperie niet meer zó uitzichtloos⁴⁹ en er wordt een prijsoorlog gevoerd met de plattelandsgemeenten uit de kasselrijen Ieper, Waasten, Cassel en Belle, die zich eveneens op deze nieuwe draperie toeleggen. In 1428 verbiedt Filips de Goede deze dorpen nog verder deze nijverheid uit te oefenen. Er wordt hen wel toegestaan een minimum aantal weeftoestellen te bezitten, die alleen mogen gebruikt worden om met lokale wolsoorten doeken met een lengte van 12 ellen en een breedte van 1 3/4 el te weven⁵⁰. De plaatselijke bewoners storen zich echter niet aan dit verbod, wat te Ieper aanleiding geeft tot een volksopstand⁵¹. Men mag niet uit het oog verliezen dat het verkrijgen van voornoemd privilege de stad Ieper

45. "... omme een monstre vander nieuwer draperie, die men gheordeneert hadde tYpre te maken". (BR, ARA, Rek. 38.637, ongefolieerd).

46. "Item Clais Warendoorp van 3 lakenen van Sint Omaers teghen hem ghecocht ... nieuwer draperie, die men gheordeneert hadde tIpre te makene 86 lb. 8 s. par." (IBIDEM).

47. J.H. MUNRO, *o.c.*, blz. 153 tabel 14.

48. BR, ARA, Rek., 38.637, ongefolieerd.

49. J.H. MUNRO, *o.c.*, blz. 112-113.

50. H.E. DE SAGHER, *Recueil de documents relatifs à l'histoire de l'industrie drapière en Flandre. Deuxième partie. Le Sud-Ouest de la Flandre depuis l'époque Bourguignonne* (Brussel, 1951-1966, 3 dln., Koninklijke Commissie voor geschiedenis, uitgaven in -4°), I, blz. 1-7, n° 1.

51. O. VAN DIXMUDE, *Merkwaardige gebeurtenissen vooral in Vlaenderen en Brabant en ook in de aangrenzende landstreken van 1377 tot 1443* (Ieper, 1835), blz. 119-121. R.C. VAN CAENEGEM, *Les arrêts et jugés du Parlement de Paris sur appels flamands, conservés dans les registres du Parlement* (Brussel, 1966-1977, 2 dln., Verzameling van de oude rechtspraak in België, eerste reeks), I, blz. 333-338, nrs. 210 en 212.

minimaal 8.875 lb. par. had gekost⁵², zodat Filips de Goede kort daarop opnieuw de zijde van de stad zal kiezen. Nieuwkerke daarentegen, dat het voortouw neemt in de strijd tegen Ieper, doet een beroep op het Parlement van Parijs, dat de stad bij verstek tot een zware boete veroordeelt⁵³. De hertog bezweert zijn rechterlijke ambtenaren geen enkele Ieperling in verband met deze veroordeling aan te houden⁵⁴. Nog in 1434 wordt op de Ieperse jaarmarkt tegen Nieuwkerkse drapiers opgetreden⁵⁵, maar later worden geen overtredingen meer vastgesteld. Integendeel, in 1446 laat het Parlement van Parijs weten dat Nieuwkerke tijdens de duur van het aanhangig proces, mag drapieren zoals vroeger en in 1449 worden de soorten lakens gespecificeerd, die mogen vervaardigd worden uit Spaanse, Schotse en lokale wolsoorten⁵⁶. Te Ieper is nog geen sprake van een omvangrijke nieuwe draperie. Wel komen de termen doekmaker en doekwever regelmatig voor. In de telling van het kwartier van de Gemene Neringen in 1431 telt Henri Pirenne 5 doekmakers, 1 doekwever en 1 doekscheerder of circa 5 % van de actieve textielarbeiders uit deze wijk⁵⁷. Arthur Merghelynck heeft deze telling gekopieerd; een onderzoek van zijn transscriptie geeft volgend resultaat : 4 doekmakers, 1 doekwever, 2 drapiers van doeken, 1 convector van doeken, 1 doekscheerder, wat het percentage op 7 brengt⁵⁸. Dat deze nieuwe draperie te Ieper zo moeilijk van de grond komt, houdt o.m. verband met de keuze van de grondstof. Te Ieper blijft men vasthouden aan de verwerking van Engelse wol, terwijl op het platteland naast Engelse ook Spaanse, Schotse en lokale wol gebruikt wordt. De omschrijving van deze soort draperie wordt zeer goed geformuleerd door J.H. Munro : "they (the Flemish nouvelles draperies) were in fact medium-priced counterfeits of the true luxury woollens produced by drapers, who deliberately economized on the several stages of

52. BR, ARA, Rek., 38.653, f° 51v-52r.

53. I.L.A. DIEGERICK, *Inventaire...*, III, blz. 148, n° 875, de dato 7 april 1431.

54. IBIDEM.

55. BR, ARA, Rek., 14.548, f° 172v.

56. R.C. VAN CAENEGEM, *o.c.*, I, n° 281, 311.

57. H. PIRENNE, *Les dénombrements de la population d'Ypres au XVe siècle (1412-1506). Contribution à la statistique sociale du moyen âge*, in : *Vierteljahrschrift für Social- und Wirtschaftsgeschichte*. I (1903), blz. 23-24.

58. BR, KB, FM, 107, V, blz. 209, 215, 216, 219-222.

production : especially weaving, fulling, tentering and teaseling, shearing and dyeing. They certainly also economized on wool, the most costly input of all, by using smaller warp-counts, fewer wefts and cheaper grades of English wool”⁵⁹.

Na de Engelse ordonnanties van Calais in 1430, rijzen de prijzen van de Engelse wol uit de pan en luiden het definitieve einde van de Vlaamse oude lakennijverheid in⁶⁰. De nieuwe Ieperse reglementering van 1444 op het gebruik van Spaanse wol in de nieuwe draperie speelt in op deze veranderde economische situatie⁶¹, zoals in het reeds geciteerde verweerschrift van 1483 wordt aangegeven : “La grande se fait des laines d’Engleterre et la petite des autres laines dessusdites (Espagne, Escoche comme autres laines des pays de pardeca)”⁶². Deze toegeving kan de aanleiding zijn geweest tot de immigratie van een aantal doekmakers o.m. uit Nieuwkerke, Dikkebus, Poperinge in de jaren 1446/1447⁶³. Het is ook in 1446 dat in de Lakenhalle voor de eerste maal loten verhuurd worden aan doekmakers⁶⁴. Het is zelfs mogelijk dat deze tegemoetkoming op gebied van de grondstof een maatregel was die anticipeerde op de beslissing genomen door het Parlement van Parijs in augustus 1449, waarbij Nieuwkerke, Nieppe en Eke toelating krijgen - tegen het verbod van de Bourgondische hertog in - tot het maken van doeken uit Spaanse, Schotse en lokale wol met voor Nieuwkerke een lengte van 36 ellen of minder en een breedte van 7 vierendelen, terwijl de prijs tussen 14 en 24 groten per el mocht schommelen⁶⁵. Deze maatregel zou de Ieperse doeken

59. J.H. MUNRO, *o.c.*, blz. 119 : de Vlaamse nieuwe draperie was in feite een middelmatig geprijsde imitatie van de oude draperie, waarbij stelselmatig bespaard werd op ieder onderdeel van de produktie speciaal bij het weven, vollen, kaarden, scheren en verven. De drapiers spaarden ook op de wol, het kostelijkste onderdeel van het laken; deze besparing gebeurde door het gebruik van minder kettingsdraden, minder inslagdraden en lagere kwaliteiten van engelse wol (voor de vertaling werd gebruik gemaakt van J.M. DIEHL, A.J. DE GRAAF, D. DE JONGHE, *Textielllexicon. Verklarend weeftechnisch woordenboek* [Amsterdam, Textielcommissie Musea, 1991]).

60. J.H. MUNRO, *o.c.*, blz. 88-92.

61. BR, ARA, Rek., 38.668, f° 31v, 48r. Nog in 1437/38 worden Ieperse drapiers beboet wegens het gebruik van Spaanse wol (BR, ARA, Rek., 14.548, f° 173r).

62. IEPER, STADSARCHIEF, Fonds De Sagher, dokument 2, art. 92.

63. BR, KB, FM 21, I, blz. 68-70.

64. BR, ARA, Rek. 38.670, f° 41r.

65. R.C. VAN CAENEGEM, *o.c.*, I, blz. 578, n° 311.

uit de markt prijzen ten gevolge van de dumpingprijzen toegepast door de plattelandsnijverheid, die dank zij geringe controle en lagere werkingskosten doeken kon afleveren, die minstens 2 à 3 groten per el goedkoper waren dan de Ieperse⁶⁶. Het aantal verhuurde loten van doeksnijders en doekmakers bewijst dat de nieuwe draperie vegeteerde te Ieper : er zijn in 1446 respectievelijk 9 en 9 loten verpacht, terwijl deze cijfers in 1466 gedaald zijn tot 9 en 2⁶⁷.

Pieter Lansaem en de nieuwe draperie

Is het toeval dat Pieter Lansaem voogd van de stad Ieper wordt op 8 februari 1467 ns⁶⁸? Vergeten we niet dat Filips de Goede zijn munt in mei 1466 devalueert (zilver met 12,7 % en goud met 3,3 %), terwijl Karel de Stoute in oktober 1467 nog een nieuwe devaluatie doorvoert⁶⁹. Dit veroorzaakt een daling van de prijs van een aantal Vlaamse industriële produkten op de buitenlandse markten, zodat de verkoop ervan in het buitenland gestimuleerd wordt⁷⁰. Was Pieter Lansaem zich bewust van de gevolgen van deze nieuwe financiële situatie ? Het is wel typisch dat onder zijn bestuur een ganse reeks speciale maatregelen getroffen worden ten voordele van de nieuwe draperie : een commissie van zeven leden wordt in het leven geroepen; de stadspensionaris Jacob Descretons wordt naar St.-Omer gestuurd om de plaatselijke reglementering van de draperie te kopiëren; de nieuwe keuren, waarvan we jammer genoeg de inhoud niet kennen, worden door beroepsschrijvers op perkament geschreven; nadien wordt

66. IEPER, STADSARCHIEF, Fonds De Sagher, dokument 3, art. 1 : "*Item que par succession de temps et pour ce que les villages l'on ne paye aucune assise et que illecq l'on peult faire des draps à meilleur marché de trois, quatre et cinq gros sur l'aune sans qu'il n'y ait tel ne si grand regard aux faultes que es bonnes villes, la drapperie se commença a multiplier audit Neufeglise*".

67. BR, ARA, Rek. 38.670, f° 4r; 38.690, f° 4r.

68. VAN DER LETEWE, *Wetvernieuwing van de wet van Ypre...* blz. 75-76.

69. J.H. MUNRO, *Wool, cloth and gold. The struggle for bullion in Anglo-Burgundian trade, 1340-1478* (Brussel-Toronto, 1973), blz. 169-170.

70. Zie bv. de prijsdaling van de Nieuwkerkse doeken van 30 ellen lang van 2.428 naar 2.002 ponden groot (J.H. MUNRO, *Coinage...*, blz. 153, tabel 14). Dit was natuurlijk niet het geval met de produkten van de Ieperse oude draperie gemaakt op basis van engelse wol, gezien de devaluatie in Engeland van goud en zilver veel verder ging dan in de Bourgondische Nederlanden (IBIDEM, blz. 118).

de keure aan de Besant uitgehangen⁷¹ terwijl in de Lakenhalle een nieuwe ruimte gemaakt wordt waar de doeken, afgenomen van de rekken, gestapeld en bewaakt worden⁷². Begin 1468 worden die voorschriften door de magistraat nog verder uitgewerkt⁷³, magistraat die zonderling genoeg in functie blijft tot einde maart 1468⁷⁴. Lukte Pieter Lansaeem in zijn opzet deze Ieperse "cleender" of nieuwe draperie een nieuw elan te geven, dank zij een devaluatie, die nieuwe en betere afzetmogelijkheden biedt? Er bestaat een gegeven om de evolutie van deze nieuwe nijverheid na te gaan. Zoals hoger vermeld, schijnen de doekmakers eerst vanaf 1446 in de Lakenhalle toegelaten: er worden 9 loten doekmakers à 12 s. per lot en 9 loten doeksnijders à 18 s. per lot genoteerd. We laten hier in het midden of één lot over 1,2 of zelfs 4 personen verdeeld wordt⁷⁵, zoals het geval was met sommige andere loten. Het voorhanden zijnde cijfermateriaal geeft een lichte stijging weer tot 1454. Later wordt een lager totaal dan in 1449 opgetekend. In 1467 bv. zijn er 9 loten doeksnijders en geen enkel lot voor de doekmakers⁷⁶. Maar Pieter Lansaeems maatregelen moeten toch vruchten afgeworpen hebben, want in 1468

71. BR, ARA, Rek. 38.691: "*Andries Scelewaert ter cause van zinen dienste als cnappe vanden zevene personen, die gheordeneirt zijn upt fait vander draperie...*" (f° 43r); "*Jacques Descretons... utegheleit ende betaelt eenighe notable practisiens binnen der stede van Sinthomaers omme zekere extraitten ende coppien van ordonnancien ghemaect upt fait vander draperie*" (f° 37v); *Her Andries Paelding fs Andries, scepene, ende Jaques Descretons, pencionnaris*", waren gezonden op 1 januari naar St.-Omer "*omme aldaer te hebbene zekere advijsen ende exretten van ordonnancien daer ghemaect upt fait vander draperie*"; op 25 januari werd her Victor van Volmerbeke naar Rijsel gestuurd "*angaende der provisie gheordineirt upt tstic vander cleender draperie*" (f° 8r); "*Willem Colin, van dat hij in ronden lettren ghescreven hadde de oordenancen vander cleender draperie, de welke hancet voor den besant*" (f° 38r); "*Willem Colin, boucscrivere, over zinen aerbeit ende salaris van ghescreven thebbene de kueren vande nieuwe oordonnance angaende der nieuwer draperie*" (f° 39r).

72. BR, ARA, Rek. 38.691, f° 7r.

73. BR, ARA, Rek. 38.692: "*Willem Maelfeyt, cleric vanden zevene personen gheordonneert ter zorchzaemheit vander groter ende cleender draperie vander stede van Ypre van 5 1/2 maenden onledich gheweist te hebben met hemlieden in hueren dienst alsoo wel int horen ende scrivene vander deposicie van menichte van oirconden bi hemlieden ghehoort alsoo wel int stellen ende reformeren vanden kueren ende ordonnancien vander draperie*" (f° 34v); "*Willem Colin... van twee waerven ghescreven te hebbene de nieuwe oordonnance ende keuren vanden douckemakers*" (f° 34v).

74. P. VAN DER LETEWE, *Wetvernieuwinge...*, blz. 252.

75. J. DEMEY, *o.c.*, II, blz. 347-348.

76. BR, ARA, Rek. 38.691, f° 4r.

zijn er 14 loten doeksnijders en 20 1/2 doekmakers⁷⁷; in 1476 zijn de cijfers reeds opnieuw gezakt naar respectievelijk 10 en 4⁷⁸. De Ieperse nieuwe draperie is niet kompetitief tegenover de Nieuwkerkse⁷⁹. Dat het aantal loten vanaf 1480 opnieuw begint te stijgen (doeksnijders 1480 = 13; 1481 = 14; 1482 = 17)⁸⁰ is aanvankelijk te wijten aan de oorlogsomstandigheden. Door de Franse dreiging trekken de drapiers uit de dorpen en open steden naar de versterkte steden zoals Ieper⁸¹ om zich na het beëindigen van de moeilijkheden onmiddellijk terug te trekken⁸². De dood van Maria van Bourgondië op 27 maart 1482 veroorzaakt een politieke crisis in Vlaanderen. De Drie Leden van Vlaanderen (Gent, Brugge en Ieper) nemen de facto het bestuur van het graafschap in handen en op 12 juli sluiten ze onderling een eeuwige alliantie. Ieper maakt van deze gunstige gelegenheid gebruik om zijn heerschappij over de plattelandsdorpen te herstellen en Nieuwkerke eens en voor altijd monddood te maken. Maar eerst moest vrede gesloten worden met Frankrijk. Dit gebeurt te Atrecht op 23 december 1482 en de rechtsmacht van het Parijse Parlement wordt in de Nederlanden hersteld⁸³. Onmiddellijk daarop treedt Ieper hardnekkig en soms zelf manu militari op tegen Nieuwkerke en ander dorpen zoals Eke en Nieppe en dit samen met de Gentenaars als gevolg van het alliantie-verdrag. Men dwingt het platteland het privilege van 1428 te onderhouden⁸⁴.

77. IBIDEM, 38.692, f° 4r.

78. IBIDEM, 38.700, f° 5r.

79. IEPER, STADSARCHIEF, Fonds De Sagher, dokument 3 : "...car il est tout notoire que en leur baillant la drapperie à deux ou trois pattars pres à la drapperie dont on use en la ville d'Ypre, icelle sorte de drapperie cessera et yra au neant".

80. BR, ARA, Rek. 38.704, f° 5r; 38.705, f° 5r; 38.706, f° 5v.

81. H.E. DE SAGHER, *Recueil de documents ... IIe partie*, III, blz. 124, n° 423 noot 5 : "... ooc mede dat meest de drapiers hem hilden in besloten steden...".

82. Zie de reeks ontpoorteringen te Ieper in de jaren 1483 (BR, KB, FM 21, I, blz. 101-106).

83. R. VAN UYTVEN, *Crisis als cesuur 1482-1494*, in : *Algemene Geschiedenis der Nederlanden* (Haarlem, 1977-1983, 15 dln.), V, blz. 420-422.

84. H.E. DE SAGHER, *Recueil de documents...* III, blz. 124, noot 6 : "De draperie, mids zekere voorgheboden daerup ghedaen, cessert in Nieuwkercke". Zie de publikatie van het register met beslissingen van de Ieperse magistraat tussen 1483 en 1485 in verband met de toepassing van het privilege van 1428 op de omliggende gemeenten (IBIDEM, I, blz. 32-53, n° 9).

Het is werkelijk merkwaardig dat Pieter Lansaem opnieuw voorschepen wordt in 1482⁸⁵ op een ogenblik dat Ieper de toepassing van zijn privilege probeert op te leggen aan de onwillige dorpen. De stad zal er zelfs in lukken de omvang de Nieuwkerkse produkten in de eerstvolgende jaren binnen redelijke perken te houden⁸⁶ en de Ieperse draperie te stimuleren. In de daaropvolgende jaren stijgt het aantal doekmakers in de "Rauwe Halle" tot 34 in 1498, terwijl eveneens in 1498 voor de eerste maal vermeld wordt dat de 30 loten in de Lijnwaadhalle aan doeksnijders verpacht zijn⁸⁷. Is dit misschien reeds het geval in 1480 ? Immers in dat jaar wordt voor het eerst expliciet genoteerd dat er doeksnijders in de Rauwe Halle staan⁸⁸. Impliceert deze verwijzing dat de overige in de Lijnwaadhalle ondergebracht zijn ? Zoals we hoger hebben gezien, kent de nieuwe draperie in de laatste decennia van de 15de eeuw een gestadige vooruitgang, waarbij een maximale produktie van ca. 16.000 stuks bereikt wordt. Is dit succes niet voor een groot deel aan Pieter Lansaems kontinuële inzet te danken ?

De nieuwe draperie een exportartikel : Pieter Lansaem en Portugal

Waarom danken we Pieter Lansaems voortdurende belangstelling voor deze nieuwe draperie ? Als we aannemen dat Pieter Lansaem van de devaluatie van 1466 en 1467 dankbaar gebruik maakt om deze goedkope vorm van draperie te Ieper van de grond te krijgen - en alles wijst in deze richting - dan moeten we aanvaarden dat Pieter Lansaem een grondig inzicht had in de wetten, die de ekonomie beheersen met daarnaast een goed idee van de potentiële afzetgebieden. Dit kan alleen maar het gevolg zijn van een nauw contact met een internationale markt (in casu Brugge) waar de inheemse hande-

85. BR, KB, FM 106, II.

86. H.E. DE SAGHER, *Recueil de documents...*, III, blz. 124 : daling van de inkomsten van het zegelrecht in de negentiger jaren tot op circa de helft van de inkomsten uit de tachtiger jaren.

87. BR, ARA, Rek. 38.721. f° 4r.

88. IBIDEM, 38.704, f° 5r.

laar dagelijks met de buitenlandse vraag gekonfronteerd wordt⁸⁹. We zien inderdaad dat Pieter Lansaeem de Brugse markt goed kent. Regelmatig vraagt de stad Ieper hem te Brugge produkten aan te kopen, die lokaal niet voorhanden zijn zoals zijden laken⁹⁰ en lood⁹¹. Hij voert er onderhandelingen met Italiaanse bankiers zoals Giovanni Arnolfini van Lucca⁹² en bij de opening van het muntatelier te Brugge in 1454 draagt Pieter Lansaeem er goud binnen tot een waarde van 270 lb. van 40 groten⁹³. Ook het feit dat zijn grafplaat uit Brugge afkomstig is, wijst op een bekendheid met Brugse ambachtelijke middens⁹⁴. We hebben reeds gewezen op het belang van de Brugse markt voor het Ieperse laken. Wat nog eens duidelijk tot uiting

89. Het belang van dit buitenlands contact wordt zeer duidelijk gesuggereerd in een verweerschrift van de Ieperse magistraat gedateerd 17 oktober 1456 en opgesteld ter gelegenheid van het verlaten van Brugge door de Hanzeaten en hun embargo op de Vlaamse industrieproducten tussen 1451 en 1457: "*Item ende om dit in corte te verclaersene es te merkene dat men de coopmanscepe compareren mach ende ghelicken eenen ketene die te gader hout bij schakelen ende leden; nu es waer dat alreede mits dabsencie vanden Oosterlijnc, de andere natien ende specialike den Spaenjaert, de welke een goet profitelc coopman es ende wiens handelinge ende hantierijnghe staet up den Oosterlijnc, daghelics vervrent vanden lande ende dat principalic omdat hij gheene vente noch utijnghe en heift van zijnder wulle, de welke nochtans igrosse es ende het meeste van zijne coopmanscepe ende dit ghesciet mits dat de lakenen ghedrapiert vander Spaensscher wulle bij diversche steden ende plaetsen vanden zelve lande van Vlaenderen als Gend, Curtricke, Audenaerde, Dendermonde, Aelst, Gheersberghe, Nieneve, Meenen, Wervicke, Comene, Poperinghe, Waesten, Belle ende veel meer andere draperende alle Spaensche wulle up den Oosterlijnc, de welke van allen ouden tijden heeft gheploghen te coopene ende stellene de lakenen vanden vorseiden steden ende plaetsen nu niet en coopt, waer omme de vorseide Spaengaert bij noode versteecken zal moeten coopmanscepen te nieuten gaen ende de inwonenden van desen lande bliven zonder neeringhe...*" (BR, KB, II/4881, IV, f° 108v-110r). Over het verlaten van Brugge door de Hanzeaten, cfr. PH. DOLLINGER, *La Hanse* (Paris, 1964), blz. 370-371.

90. BR, ARA, Rek. 38.676, f° 40r.

91. IBIDEM, 38.672, f° 23r.

92. IBIDEM, 38.684, f° 9v. Over Arnolfini, cfr. R. DE ROOVER, *The rise and decline of the Medici Bank, 1397-1494* (Cambridge, Mass., 1963), blz. 190-191 en 466, noot 116; R. DE ROOVER, *Money, banking and credit in mediaeval Bruges* (Cambridge, Mass., 1948), blz. 20, 22.

93. 28 maart 1454 ns. Ook de Ieperse wisselaars waren van de partij, nl. Jan en Jacob Frutier (LILLE, ARCHIVES DEPARTEMENTALES, Chambre des comptes, B 19.969, stuk 19.375). De Brugse Munt werd opnieuw actief wegens de verhoging van de prijs van het goud (J.H. MUNRO, *Wool, cloth...*, blz. 150).

94. Cfr. noot 1.

komt in de jaren 1450/1451, wanneer de Ieperse deurwaarder, Joos Vroylof, naar de Brugse magistraat wordt gezonden om besprekingen te voeren over de nieuwe taksen, die door de Brugse hallemeesters op de aanvoer van Iepers laken zouden geheven worden⁹⁵. Ook het vertrek van de Oosterlingen uit Brugge tussen 1451 en 1457 zou een ernstig verlies voor de Ieperse handelaars betekenen⁹⁶.

Als nieuw afzetgebied zouden we Portugal willen vooropstellen. De overzeese handel in zout, zuidvruchten, kurk en later vooral suiker is dank zij de privileges van 1411 en 1438⁹⁷ traag maar zeker op gang gekomen. De retourvracht bestaat voor een groot deel uit goedkope Vlaamse draperie o.m. afkomstig uit Brugge, Belle, Gent, Mesen, Menen, Armentiers, Roeselare en Ieper⁹⁸. Overigens hebben de Vlaamse handelaars in Portugal een bevoorrechte positie : ze betalen nooit meer dan 1/4 van het vereiste invoerrecht en domineren quasi exclusief de Portugese binnenlandse markt⁹⁹. Het aantal Brugse handelaars in Portugal is indrukwekkend¹⁰⁰. De belangstelling voor de handel over zee met de enorme winsten daaraan verbonden, maar ook met de enorme risico's, is een uiting van de vijftiende-eeuwse nieuwe koopliedenmentaliteit. Deze opvatting komt ook in de middelnederlandse literatuur te voorschijn¹⁰¹. Is het toeval dat ko-

95. BR. ARA, Rek. 38.674, f° 9r; 38.675, f° 10r. Deze zaak werd in 1449 aangekaart door de Spaanse kooplieden; ze weigerden hallegeld te betalen voor Ieperse en andere lakens, die door hen bij hun respectievelijke waarden te Ieper en elders gekocht waren. De Spanjaarden worden door de Brugse magistraat in het gelijk gesteld op voorwaarde dat ze het bewijs leveren dat de transportkosten van deze lakens van Ieper of van elders naar de stad Brugge door hen betaald werden (BRU, STADSARCHIEF [voortaan afgekort tot SA], Civiele Sententiën in -f°, 1436-1453, f° 56v, 135bis r-v).

96. Cfr. noot 89.

97. R. VAN ANSWAARDEN, *Les Portugais devant le Grand Conseil des Pays-Bas (1460-1580)*, (Paris, 1991), blz. 43-46 met verwijzing naar de tekstuitgaven.

98. O. MUS, *De Brugse compagnie Despars op het einde van de 15e eeuw* (Brugge, 1965. Overdruk uit de *Handelingen van het Genootschap "Société d'Emulation" te Brugge*, vol. 101), blz. 40-41.

99. A. BRAANCAMP FREIRE, *Noticias da feitoria de Flandes* (Lissabon, 1920), blz. 42-44.

100. O. MUS, *De Brugse compagnie Despars...*, blz. 79-95.

101. H. PLEIJ, *De wereld volgens Thomas van der Noot, boekdrukker en uitgever te Brussel in het eerste kwart van de zestiende eeuw* (Muiderberg, 1982), blz. 38 en de aldaar geciteerde bibliografie over dit onderwerp.

ning Alfonso V op 30 april 1468 dit privilege hernieuwt omdat de toepassing ervan door zijn rentmeesters en andere officiële ambtenaren ondermijnd wordt ? Deze laatsten hadden moeilijkheden gezocht met de Vlaamse handelaars en hadden bedreigd hen het volledige invoerrecht te doen betalen¹⁰².

Ook de reis van Pieter Lansaem naar het Heilig Land in het begin van de zestiger jaren¹⁰³ kan in dezelfde kontekst geplaatst worden. Deze pelgrimstocht moest niet noodzakelijk over land naar Venetië gebeuren en vandaar per schip naar het Midden-Oosten. Er bestond een zeeroute van Brugge naar Lissabon en vandaar naar Sicilië, Syrië en het Heilig Land¹⁰⁴. Dit kan er op wijzen dat Pieter Lansaem van de gelegenheid gebruik maakt om de toestand in Portugal te evalueren en dit met het oog op het creëren van een directe verbinding met dit land, waarbij goedkope Ieperse doeken een ruim aandeel van het handelspakket zouden uitmaken. Men begrijpt dan ook onmiddellijk waarom Pieter Lansaems pogingen om de nieuwe draperie op een nieuwe leest te schoeien zich in de zestiger jaren en meer bepaald in de jaren 1467/68 zal situeren.

Er zijn nog andere aanwijzingen, die op een band met Portugal wijzen. We hebben reeds aangehaald dat Pieter Lansaem zelden officiële dienstreizen ondernam als schepen van de stad. Daarom is het zo merkwaardig dat hij zich op 5 april 1464 met voorschepen Pieter van der Letewe en drie andere schepenen naar het kasteel te Nieppe begeeft om er hertogin Isabelle van Portugal te "erven" in het huis genaamd "Vransche Schilt", gelegen ten westen van de Montstraat. Isabella kocht het gebouw van Jan van den Bussche¹⁰⁵ en het wordt door haar privé-sekretaris, meester Jacob de Ramecourt, gebruikt¹⁰⁶. Heeft Pieter Lansaem reeds contacten met haar gehad

102. A. BRAANCAMP FREIRE, *o.c.*, blz. 40-42.

103. Cfr. noot 11.

104. A. VIAENE, *Vlaamse pelgrimstochten : een verzameling opstellen over bedevaarten en bedevaarders vanuit Vlaanderen in de late middeleeuwen* (Brugge, 1982), blz. 199; P. TRIO, *De reisverhalen van Jan Tacoen, heer van Zillebeke, naar Rome, Compostela en Jeruzalem op het einde van de XVde en het begin van de XVIde eeuw* (artikel binnenkort te verschijnen).

105. BR, ARA, Rek. 38.688, f° 8r. Isabella van Portugal had zich in 1457 in het kasteel van Nieppe teruggetrokken (C. LEMAIRE - M. HENRY, *Isabelle de Portugal, duchesse de Bourgogne, 1397-1471. Catalogue* [Brussel, 1991], blz. 189).

106. BR, ARA, Rek. 38.697, f° 3r : "Meester Jacop van Ramecourt van een plecxkinnen erven thenden zinen hove bachten Vransche Scilde".

in verband met zijn relaties met haar geboorteland en is Lansaem om die reden lid van de delegatie ? Kort na Lansaems pogingen om de nieuwe draperie te Ieper een nieuw elan te geven, verschijnt op 22 februari 1470 een Portugees gezantschap te Ieper¹⁰⁷ en op 12 augustus 1470 volgt het bezoek van de Portugese zakenman Joao Rodrigues¹⁰⁸. Dit bezoek en de gebeurtenissen errond hebben een belangrijk aandeel gehad in de vorming van deze hypothese. Beide voorgaande elementen laten immers doorschemeren dat Portugal een speciale belangstelling voor Ieper aan de dag legde, hoewel ook andere naties in Ieper geïnteresseerd blijken¹⁰⁹. In tegenstelling tot de anderen zien we Joao Rodrigues in 1470 een lijfrente van 12 lb. par. op de stad Ieper kopen¹¹⁰; hetzelfde doet Jan de Rosimbos, schildknaap van hertogin Isabella en leermeester van Karel de Stoute en Adolf van Kleef. Rosimbos treedt in 1469 in het huwelijk met Gertrude van Lichtervelde, dochter van Lodewijk¹¹¹. Was Joao Rodrigues verwant aan Paio Rodrigues, controleur van financiën van de stad Lissabon, die in 1468 opdracht krijgt van koning Alfonso V om het voordelige privilege van de Vlamingen in Portugal toe te passen op straf van een boete van 5.000 realen¹¹²? De familie Rodrigues was overigens sterk geïnteresseerd in de suikerplantages op Madeira op het einde van de vijftiende eeuw¹¹³. Misschien is het juist deze interessante samenhang van feiten, die Rodrigues in Vlaanderen doet belanden. Er zijn inderdaad een vader en een zoon zoals blijkt uit de verwijzing daterend uit 1486 : "Johan Rodriguez, facteur van Johan Rodrighez pays (= vader)"¹¹⁴. De vader vinden we nog terug

107. BR, ARA, Rek. 38.694, f° 35r.

108. IBIDEM, f° 37r.

109. Er is o.m. nog bezoek van de Oosterlingen, de Spaanse natie en van een gezant van Venetië (BR, ARA, Rek. 38.694, f° 35v, 36r).

110. BR, ARA, Rek. 38.694, f° 6r : "*Jehan Rodrigues van Portinghale*".

111. BR, ARA, Rek. 39.009, ongefolieerd : "*Mijnheere van Roozinboz ten live van Gertrud van Lichtervelde, zine wive*". Over Rosimbos, cfr. C. LEMAIRE - M. HENRY, o.c., blz. 66.

112. A. BRAANCAMP FREIRE, o.c., blz. 43 : "*Paio Rodriguez, contador mór da cidade de Lisboa*".

113. V. RAU, J. DE MACEDO, *O Açucar da Madeira nos fins do século XV. Problemas de Produção e Comercio* (Funchal, 1962), blz. 42, 63, 66, 75.

114. BRU, SA, Register Despars, f° 82r.

te Antwerpen in 1493 als “financier des coninx van Portingale”¹¹⁵. Joao zal zich te Ieper inburgeren. In 1471 koopt hij er een lijfrente van 24 lb. par. op zijn naam en een andere op naam van zijn echtgenote Agnes Prendaels, weduwe van Boudem Wijtghanc¹¹⁶. Zijn huwelijk in 1471 is een belangrijk feit. Het kan niet vóór 1471 voltrokken zijn, gezien Agnes Prendaels in de stedelijke lijfrenterekening van 1470 nog steeds als de weduwe van Boudem Wijtghanc betiteld wordt¹¹⁷. Het ligt voor de hand dat Joao reeds voordien te Ieper een goed gezien figuur was. Boudem Wijtghanc, die tijdens zijn leven klerk van de stedelijke tesaurie was en gouverneur van het godshuis van de Heilige Geest¹¹⁸, was geen onbemiddelde figuur bij zijn overlijden in 1469¹¹⁹. Rodrigues wordt door zijn huwelijk met de weduwe Wijtghanc onmiddellijk in een aantal middens geïntroduceerd: het stedelijk ambtenarenkorps langs Lieven Plantefeve¹²⁰ en de familie Hallois¹²¹, het milieu van de draperie langs Willem de Corte fs Jan¹²², financiën langs Jan Frutier fs Jacob¹²³ en misschien de in-

115. ANTWERPEN, STADSARCHIEF, Vierschaar 123, f° 220r-v: “*Jan Rodrigo pais, financier des coninx van Portingale ende zijn facteurs*”; zijn procureur was Vincente Alfonso. Deze tekst is gedateerd 21 mei 1493.

116. BR, ARA, Rek. 39.010, ongefolieerd (mei-november 1471). A. Merghelinck noemt hem verkeerdelijk Baudouin van Outeghem (BR, KB, FM 18, VI).

117. BR, ARA, Rek. 39.009, ongefolieerd.

118. Boudem Wijtghanc wordt op 20 september 1458 benoemd tot gouverneur van het godshuis van de H. Geest (BR, KB, FM 107, O, blz. 4). “*Boudem Wijtghanc, cleric vander tresorie*” (BR, ARA, Rek. 38.666, f° 11r). Bij zijn dood in 1469 wordt hij vervangen door Willem Maelfeyt op 24 april (BR, KB, FM 107, O, blz. 37).

119. BR, ARA, Rek. 38.693, f° 5v: “... *vander doot van Boudem Wijtghanc 156 lb. 17 s. par*”. Het issuwerecht bedroeg 10 %.

120. De kinderen van Lieven krijgen van Agnes Prendaels in 1472 ieder 2 ponden groot (BR, KB, FM 129, n° 3110).

121. Maria Hallois was gehuwd met Jan Hesselin, broer van de vrouw van Lievin Platenfeve (BR, KB, FM 120, n° 1819).

122. J. Rodrigues en zijn vrouw Agnes Prendaels zijn de erfgenamen van de overleden kinderen van de drapier Willem de Corte in 1471 (BR, KB, FM 120, n° 1064).

123. Jan Frutier was gehuwd met de zuster van de vrouw van Lievin Platenfeve. Jacob Frutier, de vader van Jan, was wisselaar-bankier van de stad Ieper (BR, KB, FM 120, nrs. 1488 en 1818).

ternationale handel langs Boudin van Eldinghe¹²⁴. Zijn vrouw sterft jammer genoeg reeds op 2 juli 1473¹²⁵. In de jaren die volgen op zijn nederzetting te Ieper komt Rodrigues regelmatig in konflikt met het stadsbestuur over de betaling van allerlei "cueilloten" en accijnzen, waarbij zelfs de Raad van Vlaanderen zal ingeschakeld worden¹²⁶. Nadien verliezen we hem te Ieper een tijdje uit het oog¹²⁷. In 1488 wordt hij er weer geciteerd als "mine joncvrouwe twijf Jan de Rodrighes"¹²⁸. Hij is dus opnieuw gehuwd en in 1490 wordt de naam van zijn echtgenote volledig weergegeven, nl. "joncvrouwe Marien Lansaems twijf Jans de Rodriguez"¹²⁹. Het huwelijk zou volgens Arthur Merghelynck plaats hebben gegrepen te Brugge op 10 april 1497¹³⁰. Het is duide-

124. Boudin van Eldinghe wordt in 1464 voor de eerste maal samen met Boudem Wijtghanc vermeld. Wijtghanc treedt er op als ontvanger van een lijfrente ten laste van de stad Ieper op naam van Boudekin van Hellinghe (BR, ARA, Rek. 39.003, ongefolieerd : mei-november 1464). Boudin was afkomstig van de stad Mesen, maar de verwantschap met Wijtghanc is onbekend. De familie van Eldinghe moet nochtans belangrijk geweest zijn, gezien Boudekin huwt met een Barbara Moreel, lid van een vooraanstaande Brugse familie. De vader van Barbara, nl. Willem Moreel was hoofd van een bank te Rome met verscheidene succursalen in andere Italiaanse steden. Boudin van Eldinghe was één van de geassocieerden. In 1487 wordt op aanvraag van Boudin van Eldinghe nog een algemene vergadering gehouden te Brugge ten huize van Reinier Houtmaerc, waar tot een herstructurering van de firma besloten werd (J. WEALE, *Généalogie de la famille Moreel*, in : *Le Beffroi*, II (1864-64), blz. 182-184; BRU, SA, Carmerszestendeel, 1497-1528, f° 158r-160v : "... gherecht in sterfhuus van wijlen her Willem Moreel nopens penninghen die Boudin (van Eldinghe) tanderen tijden inde banc te Roome ende elders ..."; ANTWERPEN, SA, Certificatieboek 1490-94, f° 140r-v : "...gheselsepe Jan van Hertsvelde..."; Willem Moreel was gehuwd met Barbara van Hertsvelde.

125. BR, ARA, Rek. 39.012, ongefolieerd : "*mids dat zoe overleet den tweeden dach in hoymaent in tjaer drie en tseventich*".

126. BR, ARA, Rek. 38.695, f° 16r; 38.696, f° 39r-v; 38.699, f° 58r; 38.700, f° 50v : over de "cueillote" van hout in 1475, die J. Rodrigues niet wilde betalen; 38.695, f° 61v : processen voor de Raad van Vlaanderen.

127. Hij wordt nog terloops vermeld tijdens de opstand in 1477 te Ieper. Hij was samen met een aantal andere notabelen aanwezig, wanneer de beenhouwer Pieter Waterwulf een aantal nota's maakte gericht tegen de magistraat. Rodrigues wordt er samen met Boudewijn van de Woestijne, Filips de Persy, Jaspas de Premesques, Joris Gommer en Jacob du Pryer betiteld als "*mestre des bouchiers*". In ieder geval wijst deze tekst dat Rodrigues goed ingeburgerd was te Ieper en in de hoogste kringen verkeerde (J. JUSTICE, *La répression à Ypres après la révolte de 1477*, in : *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, 5e reeks, IV (1891), blz. 61).

128. BR, ARA, Rek. 38.712, f° 73v.

129. IBIDEM, 38.714, f° 94v.

130. BR, KB, FM 18, VI.

lijk dat Merghelynck zich hier vergist. Het huwelijk was reeds vóór 1488 voltrokken, zoals hoger blijkt. Maria Lansaeem, dochter van Pieter, was de weduwe van Luc Thoenin, die in 1477 stierf in de functie van hoogbaljuw van Ieper¹³¹. Bestaat de mogelijkheid dat Merghelynck de datum verkeerd heeft overgeschreven, zodat het huwelijk niet in 1497 maar in 1479 plaats greep? Er bestaat een grote kans dat het huwelijk te Brugge gesloten werd, gezien de zetel van de Portugese natie daar gevestigd was en de Portugese kooplieden Loppe Stevenins, Jan Peris, Alonso Lisitan en Jan Rodrigues "ooc residerende binnen der vorseide stede van Brugghe" aldaar gesitueerd worden in een dokument van 1487¹³². We hebben een lange weg moeten afleggen, maar uiteindelijk is de band Rodrigues-Lansaeem te voorschijn gekomen. Waarschijnlijk hebben de nauwe kontakten tussen beide families - na de dood van Agnes Prendaels - geleid tot het huwelijk met de dochter des huizes. Logischerwijze mogen we aannemen dat de familiale kontakten voortkwamen uit een nauwe commerciële samenwerking. Rodrigues was partner in het vennootschap Maarten Lem de jonge, dat werkte met een kapitaal van 2.000 lb. groot¹³³; hij had zakelijke relaties met de firma Despars uit Brugge¹³⁴, met Gelein van der Banc¹³⁵; hij dreef een eigen wedehandel met Normandië¹³⁶. Meteen wordt het ook duidelijk waarom hij Ieper als standplaats verkozen heeft. De wedehandel, die hij samen met Despars en van der Banc dreef, komt gedeeltelijk

131. BR, ARA, Rek. 38.701. f° 77r. Luc Thoenin was nog actief tijdens de opstand van 1477, maar moet kort daarop gestorven zijn (J. JUSTICE, *La répression...*, in: *Annales Société d'Emulation Bruges*, 5e reeks, IV [1891] blz. 50). Volgens de rekeningen van de leenverheffingen zou hij gestorven zijn tussen april en oktober 1477 (BR, KB, FM 58, I, blz. 45).

132. BRU, SA, Register Snaggaerts, f° 195v-197r.

133. BRU, SA, Register Vierschaar 1484-86, blz. 125, tekst van 23 juni 1484. Maarten Lem had oorspronkelijk het monopolie van de Portugese kurkhandel (O. MUS, *De compagnie Despars...* blz. 88-89).

134. BRU, SA, Register Despars, f° 93v: "*Item ic ben sculdich Johan Rodriguez over 113 cruzaden, die hij mi betalen doet te Lixbone...*"; nog f° 69v, 82r.

135. Over zijn handel in wede, zie IBIDEM, f° 88v (1487).

136. R. VAN ANSWAARDEN, *Les Portugais devant le Grand Conseil...*, blz. 160-169, 181-186. In 1493 wordt het schip van Rodrigues, geladen door zijn factor Lois Loupes met wede uit Normandië, vóór de haven van Nieuwpoort genomen door Cornelis metten Eye en andere Bruggelingen.

in het register van de firma Despars voor. Deze verfstof wordt verkocht aan drapiers of verwers uit Belle, Mesen, Ieper, waarbij de betaling geheel of gedeeltelijk bestaat uit draperieprodukten. Daarbij is de firma Despars niet alleen actief op de Brugse markt, maar ook andere markten komen in aanmerking zoals de Mesen- en Iepermarkt¹³⁷. Spaanse en Engelse wol wordt op dezelfde wijze verhandeld¹³⁸. De handelspraktijken van de firma Despars met de textielcentra te Ieper en omstreken verlopen op een andere wijze dan de verhandelingen van suiker, stroop, melasse en olie, die hoofdzakelijk te Brugge, Antwerpen en Bergen-op-Zoom gekoncentreerd zijn. En dat de Ieperse markt niet onbelangrijk is voor de transakties van lakens bewijzen de verkoopcijfers van de verhandelde stukken tijdens de Ieperse jaarmarkt van 1476 : Poperinge 788 stuks en 79 "witkins", Nieppe 284 stuks, Kemmel 138, Nieuwkerke 396, Mesen 198, Armentiers 120, Godewaarsvelde 180, Belle 148, Eke 120, Meteren 25, Wulvergem 23, Dranouter 19¹³⁹. Deze cijfers geven enkel een matig idee van de lakenomzet op de Ieperse jaarmarkt, gezien 1476 allesbehalve economisch gunstig was. Maar men kan begrijpen waarom een Portugees zich eventueel te Ieper komt vestigen, er trouwt en er een belangrijke handelsaktiviteit ontwikkelt waarbij voorname Ieperse personen zijn betrokken. Rodrigues sterft te Ieper en wordt er begraven op 31 augustus 1500¹⁴⁰.

137. BRU, SA, Register Despars, f° 4v; levering van zwarte lakens van Belle tijdens de Mesenmarkt (1478), f° 5v; f° 6r : "*ontfanghen par mi in lakenen inde Ypermarct in dander bouc*", f° 11; f° 7v : "*dach ter Ypermarct naestcommende...*"; f° 107v (1492); f° 125r (1497); f° 127r (1497).

138. IBIDEM, f° 87v-88r (1486) :

DEBET : *Item vercocht Jan Reingeer, Gys Rengeer, zijn broeder, Francke Christiaen, Franse van Ackere, Michiel Neumare ende Willem Stroproc 10 balen wulle sc. 9 fijne balen te 34 gr. de naghel commen als 254 naglen, moeten hebben 3 naglen te bate commen de 9 balen de bate of somme 35 l. 11 s. 2 d. Dach toot Ypermaerct, die commen anno 87 inde vastene.*

KREDIET : *Item 17 marcii zo hebbic de cedula hierof ghegheven Willem Rengeer ende hij heift mi betaelt voor de vive deelen scilicet van 32 l. 19 s. 9 d. de welke hem ofgeslegghen zijn in lakenen, die ic van hem cochte ut patet in dander bouc f° 112.*

139. BR, ARA, Rek. 38.700, f° 7v-8r.

140. IBIDEM, 38.722, f° 47 : "*... uuttaerd Jan de Rodrighes, poortere*". Als issuwerecht wordt 86 lb. 6 d. par. betaald (IBIDEM, f° 5r).

Besluit

Al deze losse feiten tot een samenhang brengen was niet eenvoudig. Nu is het duidelijk dat het promoten van de nieuwe Ieperse draperie door Pieter Lansaem niet zuiver onbaatzuchtig was, maar mede gericht op een mogelijke export naar het Middellands Zeegebied, waar de Vlamingen een geprivilegieerde status genoten.

In het complete pakket van de geschiedenis van de Ieperse laken-
nijverheid, mag het actieve aandeel van Pieter Lansaem zeker niet
vergeten worden.